

Vragen aan de Fontein

SAUL TE ENDOR (1Samuël 28:1-12a)

Deel 1.

Vraag:

Als ik deze geschiedenis in de Bijbel lees, worstel ik altijd met de vraag: Toen de waarzegster Samuël opriep, wie kwam toen te voorschijn? Was dat Samuel, de geest van Samuel of was het een demon?

Antwoord : De zuster die mij de vraag stelde, maakt het mij niet gemakkelijk. Er zijn bijna evenveel verschillende antwoorden op die vraag dan er theologen zijn. Laten we eerlijk zijn, hetgeen beschreven wordt in 1Sa 28 is ook een vreemde geschiedenis. Er zijn zelfs theologen, die beweren, dat dit hoofdstuk later aan dit Bijbelboek is toegevoegd, omdat chronologisch bezien de hoofdstukken 27 en 29 naadloos op elkaar aansluiten. Ik ga niet met die gedachte mee. Mijn constatering is, dat inhoudelijk de hoofdstukken 27 en 28 onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. In beide hoofdstukken handelt het om een hoofdpersoon op het dieptepunt van zijn leven. In hfst. 27 betreft het David die door gebrek aan Godsvertrouwen naar een heidens volk vlucht, de Filistijnen, de aartsvijanden van Israël en dat om zijn eigen hachje te redden. In hfdst. 28 handelt het om Saul, die door gebrek aan Godsvertrouwen zijn heil zoekt bij een waarzegster.

Ik wil in drie artikelen aandacht besteden aan de gestelde vraag. In het eerste deel, wil ik het hoofdstuk in zijn algemeenheid bespreken, dus in zijn context. In het tweede deel kom ik tot de kern van het antwoord en in deel drie wil ik aandacht besteden aan de les die we kunnen trekken uit deze geschiedenis.

Vanaf het gebergte van Gilboa had Saul prima zicht op het leger van de Filistijnen, zicht op het vijandige leger zoals Gideon jaren geleden (Ri 7:1vv). Maar wanneer Saul vanuit zijn hoge waarnemerspost naar het Filistijnse leger kijkt, slaat de angst hem om het hart. In het Fries zouden we zeggen: it hert slacht him as as in lammesturtsje. Al veel vaker heeft hij tegen de Filistijnen oorlog gevoerd en tot dusver alle veldslagen gewonnen. Maar nu...? De Filistijnen zijn langs de hele kust gemarcheerd, door de vlakke van Saron en ze hebben zich gelegerd in de vlakke van Jizreël (Joz 19:18; 1Kon 1:3; 2Kon 4:8), bij de plaats Sunem, dezelfde plaats waar later Elisa een jongentje dat door een zonnesteek is getroffen, weer tot leven brengt (2Kon 4:8vv).. Het feit, dat de Filistijnen tegen hun gewoonte zover het vijandige gebied introkken, bewijst m.i. dat ze overtuigd waren van de zwakke positie van Saul. Saul is niet enkel bang voor de legermacht van de Filistijnen met hun geweldige gevechtswagens, niet enkel bang omdat zijn schoonzoon, David, met zijn manschappen, aangevuld met een aantal

soldaten van de stam Manasse, overgelopen was naar de Filistijnen, hoewel..... Ik denk, dat het refrein: *'Saul heeft zijn duizenden verslagen en David zijn tienduizenden'* hem nog dagelijks door zijn hoofd dreunt. En nu is diezelfde David ook nog hoofd van de lijfwacht van de Filistijnse koning Achis geworden. Koning Achis uit de Filistijnse stad Gath, ws legeraanvoerder van het gehele Filistijnse leger en David zijn 'chief – bodyguard of the king'. Als er in vers 5 staat *'en zijn hart beefde zeer'* (NBV: *'greep de angst hem bij de keel'*) en hij zo bang was, dat hij geen hap eten meer door zijn keel kon krijgen (1Sa 28:20), wat is daarvan dan de echte oorzaak? Waarom die angst?

Ik denk, dat de diepste reden voor zijn angst, niet de angst was voor de Filistijnse legermacht, niet zijn angst voor zijn schoonzoon, David, maar het besef, dat God hem had verlaten. Het ergste wat een mens kan overkomen, is God – verlatenheid, het ergste wat een mens kan overkomen is een zwijgende God, terwijl wij een God hebben, die er naar verlangt, dat wij met hem communiceren (Jer 33:3). Waarom zwijgt God? Hij is toch een sprekende God? Saul heeft God toch ook aangeroepen? Zelfs op verschillende manieren (1Sa 28:6). Heeft geprobeerd antwoord te krijgen van God d.m.v. dromen, wellicht zijn eigen dromen of die van een ander. Had God niet in een droom tot Jacob gesproken (Ge 28:12)? Had God niet tegen Mirjam en Aäron gezegd, dat Hij d.m.v. dromen tot profeten zou spreken (Nu 12:6). Ongetwijfeld zal Saul uitgeroepen hebben: *'Maar God, waarom wilt U Zich nu niet openbaren d.m.v. dromen?'*

De Heer had hem ook niet geantwoord d.m.v. de Urim en de Timmim (1Sa 28:6). De Urim en de Tummim (de betekenis van de woorden is ws 'licht' en 'recht') waren twee (ws. edel-)stenen die de hogepriester in het borstschild droeg. Dat borstschild had de vorm van een zak en de twee stenen, waren ws verschillend van kleur en wellicht ook nog voorzien van woorden of tekens. De ene steen had de betekenis van 'ja' en de ander van 'nee'. Alleen in twijfelgevallen gebruikte de hogepriester deze stenen om de wil van God te weten te komen. Vooral in de tijd dat richters en de eerste koningen over Israël regeerden, horen we nog vaak over het gebruik van de stenen. Na koning Salomo en vooral na de Ballingschap nog maar zelden. Saul kon niet meer gebruik maken van de Urim en de Tummim. Hij had immers alle priesters bij Nob laten vermoorden (1Sa 22:16vv) door een buitenlander, de Edomiet, Doëg, en wel omdat de manschappen van Saul weigerden hun hand te slaan aan de priesters van de Here God. De priester Abjathar had de efod en daarmee Urim en de Tummim kunnen redden en had deze naar David gebracht (1Sa 23:6). *'Maar, Here God, waarom wilt U zich niet openbare d.m.v. de Urim en de Tummim?'* zal Saul uitgeschreeuwd hebben? Ik kan me voorstellen, dat God toen antwoordde: *'Saul, omdat je Mijn stem gesmoord hebt in het bloed van de vermoorde priesters!'* Ook had God geweigerd tot Saul te spreken d.m.v. profeten.

Saul bad niet tot God, omdat hij verlangde naar een relatie met God, maar hij zag God meer als een eerste hulp bij ongelukken, als een soort geestelijke superman. De motieven van Saul deugden niet. Zo kan God ook zwijgen in ons leven als we Hem zoeken uit verkeerde motieven. Ik las laatst ergens: Wie is God voor jou? Een 'reservewiel' of een 'stuurwiel'? Hebben wij Hem het stuur van ons leven in handen gegeven? Had Saul zich maar verootmoedigd door berouw en bekering. Had hij God maar gezocht met volharding, dan had Hij Zich ongetwijfeld laten vinden, maar toen Saul geen troost vond bij de hemel en de aarde, klopte hij aan bij de poort van de hel.

'Daarom beval hij zijn dienaren om voor hem een dodenbezweerster op te sporen' (1Sa 28:7). Zover kun je klaarblijkelijk zakken, dat in plaats dat je neervalt voor God en smeekt om Zijn vergiffenis en raad, je je wendt tot waarzeggers en toekomstvoorspellers, terwijl God in Zijn Woord zegt, dat het Hem een gruwel is (Ex 22:18; De 18:11; Le 20:27; Jes 8:19). Zo gaat Saul op pad in de nacht, symbolisch voor zijn situatie (Joh 12:35). Einddoel is Endor, drie uur sluipen door de duisternis om het leger van de Filistijnen heen, samen met twee dienstknechten. De traditie wil ons doen geloven dat het de legeraanvoerders Abner en Amasa

betreffen, maar dat valt te betwijfelen. Wel is zeker dat Saul vermomd op pad gaat, vermomd met het oog op zijn manschappen, maar ook met het oog op de waarzegster te Endor, aanbevolen door zijn vertrouwelingen. In het begin van zijn regeringsperiode heeft hij grote schoonmaak gehouden onder de waarzeggers en de geestenoproepers van doden (1Sa 28:3). De dodenbezweerders waren vrijwel altijd vrouwen die ‘heersers van de dodengeest’ werden genoemd (1Sa 28:7). Endor behoorde tot een stukje grondgebied, die na de verovering van het land Kanaän door de Israëlieten nog door de oorspronkelijke bewoners werd bewoond (Joz 17:11). Het is dus niet ondenkbaar dat de vrouw een Kanaänitische was, bekend met de Kanaänitische dodenrituelen. De waarzeggers legden de toekomst uit met behulp van b.v. een beker (Ge 44:5), met pijlen (Eze 21:26vv), of staven (Ho 4:12) en soms door dodenbezwingen. Zoals eerder vermeld, God heeft deze vorm van waarzeggerij streng verboden .

De waarzegster heeft aanvankelijk argwaan (1Sa 28:9), maar nadat Saul haar gerustgesteld heeft (1Sa 28:10), vraagt hij haar om Samuel op te roepen (1Sa 28:11), Samuel die al overleden is en begraven in zijn huis te Rama (1Sa 25:1). *‘O, kon ik nog maar één keer spreken met Samuël!’* Hoeveel mensen zijn er niet, die in stilte uitschreeuwen: *‘O, kon ik nog maar één keer praten met ‘heit’ of ‘mem’.*’ Wie een geliefde verloren heeft, kent die gevoelens, maar grijp nooit, zoals Saul, naar de verboden middelen. De vrouw verdwijnt naar een andere kamer. In de tijd van Saul bestond het huis van een waarzegster, zoals men veronderstelt, uit twee kamers, met elkaar verbonden door een lange elleboogvormige tunnel. Je kon elkaar wel horen, maar niet zien. Dan volgt het merkwaardige vers 12: *‘toen de vrouw Samuel zag...’* Was het werkelijk Samuel die ze zag? Of was dat zijn geest? Of soms een demon, boze geest? Die vraag hoop ik in het tweede artikel uitgebreid te beantwoorden.

Nu alvast de oproep: broeders en zusters, jongens en meisjes, blijf af van alles wat ruikt naar occultisme: waarzeggerij, toverij, glaasje draaien, tarotkaarten, horoscopen enz.

Gods zegen en bescherming gewenst!!

Br. K. v.d. Bijl.

kvdbijl@gmail.com